

KBC SPLIT

Zavod za medicinsku-laboratorijsku dijagnostiku

FIRULE - tel : 021 556-577

KRIŽINE - tel : 021 557-465

UPUTE ZA SURADNE USTANOVE

UPUTE

Kako laboratorijski nalazi imaju značajnu ulogu u skupu informacija na kojima se temelje mnoge liječničke odluke Hrvatsko društvo za medicinsku biokemiju i laboratorijsku medicinu (HDMBLM) definiralo je unaprijeđenje kvalitete laboratorijskog rada u Hrvatskoj kao jedan od svojih glavnih strateških ciljeva. Danas, kada je analitička faza laboratorijskog rada poboljšana automatizacijom, najveći dio pogrešaka u laboratorijskoj medicini (46-68%) proizlazi iz predanalitičke faze. Da bi smanjili predanalitičke greške neophodno je standardizirati postupke uzorkovanja, dostave uzoraka u laboratorij kao i pravilno pripremiti pacijenta za uzorkovanje krvi u skladu s pretragama koje se traže (CSLI smjernica navodi kao je potrebno samo provjeriti da li je pacijent natašte). Važno je i napomenuti da svaki analit koji se određuje ima određenu stabilnost i način pohrane ukoliko analizu nije moguće odmah izvršiti (važno za suradne ustanove i ustanove za kućnu njegu).

U KATALOGU PRETRAGA navedene su sve pretrage koje je Zavod za medicinsku-laboratorijsku dijagnostiku KBC Split ugovorio s HZZO 2015.g. Navedena je i vrsta uzorka za analizu te upute za pripremu bolesnika vezane uz pojedine analize. Ukoliko u tablici nije drugačije navedeno pacijent se mora pridržavati općih uputa za pripremu bolesnika prije uzimanja uzorka krvi.

Budući da pacijent treba biti ispravno pripremljen za uzimanje uzorka krvi važno mu je upute za pripremu dati još u liječničkoj ordinaciji. Stoga smo vam pripremili pisane upute kako bi se izbjegle moguće predanalitičke pogreške.

Informacije za pacijente i liječnike svaki dan od 11-14 sati FIRULE

021/556-577

Informacije za pacijente i liječnike svaki dan od 11-14 sati KRIŽINE

021/ 557-465

Opće upute za pripremu bolesnika prije uzimanja uzorka krvi

- dan prije uzimanja uzorka krvi potrebno je izbjegavati intenzivnu tjelesnu aktivnost te uzeti uobičajene obroke hrane, ali ne premasne
- poslije 22 sata uvečer dan prije odlaska u laboratorij ne uzimati hranu, piti alkohol te pušiti
- za redovite pretrage uzorak krvi od bolesnika uzeti ujutro između 7 i 10 sati dok je bolesnik odmoren i prije nego što je podvrgnut dijagnostičkim i terapijskim postupcima
- nužno je stvoriti uvjete koji osiguravaju da bolesnik bude odmoren i opušten prije uzimanja uzorka krvi zbog mogućih promjena u intermedijarnom metabolizmu ugljikohidrata, lipida i proteina zbog djelovanja kortikosteroida i katekolamina

UPUTE 1 Upute za pripremu bolesnika prije određivanja lipidnog statusa

Dva tjedna prije uzimanja uzorka krvi:

- uobičajeno se hraniti
- izbjegavati promjene u tjelesnoj težini

48 sati prije uzimanja uzorka krvi:

- izbjegavati intenzivnu tjelesnu aktivnost
- ne uzimati alkohol

24 sata prije uzimanja uzorka krvi:

- uzimati uobičajene obroke hrane, ali ne premasne

12 sati prije uzimanja uzorka krvi:

- poslije 19 sati dan prije odlaska u laboratorij ne uzimati hranu, piti alkohol, kavu te pušiti

Određivanje kolesterola **ne bi se trebalo provoditi** prije nego što prođe **8 tjedana** od:

- akutnog infarkta miokarda
- kirurške operacije
- traume
- sekundarne bolesti s promjenama u metabolizmu lipida
- akutne bakterijske ili virusne infekcije

Napomena: U dogovoru s liječnikom, 48 sati prije uzorkovanja ne uzimati lijekove koji utječu na koncentraciju lipida (antihipertenzivi, estrogini, progestini, tiroidni hormoni).

UPUTE 2 Upute za pripremu bolesnika prije određivanja željeza

24-48 sati prije uzimanja uzorka krvi ne piti sokove obogaćene vitaminima ni pića uz dodatak roboransa

- uzorak krvi od bolesnika uzeti u standardizirano vrijeme jer koncentracija željeza pokazuje cirkadijalne promjene

ako je bolesnik pod terapijom preparatima željeza i/ili multivitaminским preparatima obogaćenim željezom kontrola željeza u serumu izvodi se najmanje:

- tjedan do 10 dana nakon peroralnog uzimanja preparata željeza
- tri dana nakon davanja intravenoznih preparata željeza
- mjesec dana nakon intramuskularnog davanja željeza

Koncentracija željeza u serumu je povećana kod primjene acetilsalicilne kiseline, kloramfenikola, oralnih kontraceptiva, multivitamina i kemoterapijskih agenasa, posebno cisplatine i metotreksata.

Određivanje željeza treba odgoditi za vrijeme akutne infekcije.

UPUTE 3 Upute za pripremu bolesnika prije provođenja testa oralne podnošljivosti glukoze

- test se izvodi ujutro nakon što je bolesnik prethodnu noć bio natašte (8-14 sati), a tri dana prije toga na uobičajenoj prehrani (>150 g ugljikohidrata na dan) i bez ograničavanja tjelesne aktivnosti
- za vrijeme testa bolesnik se ne treba izlagati pojačanoj tjelesnoj aktivnosti, ne smije jesti, piti kavu i druga pića, ni pušiti

UPUTE 4 Upute za pripremu bolesnika prije testa na okultno krvarenje u stolici

- 7 dana prije testa ne preporučuje se uzimati lijekove koji mogu dovesti do krvarenja u probavnom sustavu i pojave krvi u stolici (aspirin, indometacin, fenilbutazon, rezepin, kortikosteroidi i dr.)
- test treba odgoditi kod proljeva, menstruacije, krvarenja iz hemoroida i hematurije
- preporučuje se analizirati tri uzastopne stolice kroz tri dana i to po dva uzorka s različitih mjesta iz svake stolice^{1,2}
- Dokazivanje krvi u stolici u našem laboratoriju izvodi se imunokemijskim testom te nije potreban poseban način prehrane prije uzimanja uzorka jer test ne podliježe interferencijama

Uzimanje uzorka:

Pravilno uzimanje uzorka za pretragu: Nisu potrebna ograničenja u prehrani prije izvođenja testa. Uzorak je vrlo jednostavno uzeti. Potrebno je odvrnuti poklopac na koji je pričvršćen aplikator te sa aplikatorom ubosti u stolicu (feces), na tri, nasumce izabrana mjesta.

Toaletnim papirom se prebriše aplikator, na taj se način uklanja suvišak uzorka. Nakon toga se bočica dobro zatvori i protrese; na taj način se izmiješaju uzorak i transportni medij.

UPUTE 5 Upute za sakupljanje 24-satne mokraće (kreatinin klirens, elektroliti, proteini)

- Odabere se vrijeme početka sakupljanja mokraće (npr. 7:00, 8:00), u odabrano vrijeme mjehur se isprazni te se ova porcija mokraće BACI
- Svako slijedeće mokrenje tijekom dana i noći mokraća se sakuplja u čistu posudu
- Iduće jutro u isto vrijeme kada ste i započeli sakupljanje mokraće, mokraća se doda u posudu sa sakupljenom mokraćom

!!! VAŽNO je sakupiti i donjeti svu količinu mokraće izmokrene tijekom 24 sata jer je pogrešno sakupljanje 24-satne mokraće uzrok pogrešnih rezultata!

NAPOMENE:

- Žene za vrijeme menstruacije ne smiju sakupljati 24 satnu mokraću
- Tijekom sakupljanja mokraće potrebno je piti dovoljnu količinu tekućine (1-1.5 l tekućine tijekom dana)

UPUTE 6 Upute za sakupljanje 24-satne mokraće za određivanje katekolamina, VMA, 5-HIAA, steroida

Priprema pacijenta za određivanje katekolamina i VMA :

5 dana prije sakupljanja mokraće poželjno je prekinuti terapiju lijekovima koji sadrže adrenalin ili njemu slične spojeve: dopa, metil-dopa (Aldomet), zatim tetracikline, ampicilin, eritromicin, kinin i aspirin, u prehrani izbjegavati banane, čokoladu, kremu s vanilijom, citrusno voće, kavu i čaj.

Priprema pacijenta za određivanje 5-HIAA :

3-4 dana prije sakupljanja mokraće poželjno je prekinuti terapiju fenotijazinima, paracetamolom, rezerpinom, fenobarbitolom, acetanilidom i fenacetinom, u prehrani izbjegavati rajčice, banane, ananas, avokado i orašaste plodove.

Sakupljanje urina

- Prije početka sakupljanja mokraće POSUDU ZA SAKUPLJANJE TREBA UZETI U LABORATORIJU
- Tekućina iz dobivene posude ne smije se proliti, već se na nju mora sakupljati mokraća
- Odabere se vrijeme početka sakupljanja mokraće (npr. 7:00 h, 8:00 h); u odabrano vrijeme mjehur se isprazni te se ova porcija mokraće BACI
- Svako slijedeće mokrenje tijekom dana i noći mokraća se sakuplja u čistu posudu
- Iduće jutro u isto vrijeme kada ste i započeli sakupljanje mokraće, mokraća se dodaje u posudu sa sakupljenom mokraćom

!!! VAŽNO je sakupiti i donijeti svu količinu mokraće izmokrene tijekom 24 sata jer je pogrešno sakupljanje 24-satne mokraće uzrok pogrešnih rezultata!

NAPOMENA:

24 satna mokraća ne smije se sakupljati tijekom menstruacije.

DOSTAVA UZORKA: Suradni laboratoriji koji nisu u mogućnosti posudu za sakupljanje 24 - satnog urina uzeti u našem laboratoriju uzorak mogu dostaviti ukoliko je sakupljen u posudu u koju je prije sakupljanja dodana 25% kloridna kiselina (25%HCl) u slijedećem volumenu:

Odrasli i djeca s više od 30 kg tjelesne težine: 15 ml HCl

Djeca od 20 - 30 kg tjelesne težine: 7 ml HCl

Djeca s manje od 20 kg tjelesne težine: 5 ml HCl

Prije slanja uzoraka novorođenčadi potreban je prethodni dogovor s laboratorijem

UPUTE 7 Upute za uzimanje uzorka mokraće za kvalitativnu analizu

- uzorak izbora je srednji mlaz prve jutarnje mokraće nakon noćnog sna, toaleta vanjskog spolovila, prije doručka i drugih aktivnosti, pri čemu vrijeme od posljednjeg pražnjenja mjehura treba biti najmanje 4, a najviše 8 sati
- analizu se ne preporučuje raditi kod žena neposredno prije, za vrijeme i neposredno nakon menstruacije kao ni kod žena koje imaju vidljiv vaginalni iscjedak
- uzorak mokraće treba skupljati u čistu posudu sa širokim grlom koja je po mogućnosti za jednokratnu upotrebu
- ako se uzorak prenosi do mjesta obrade, posuda mora biti zatvorena
- pregled uzorka mokraće treba učiniti unutar 2 sata (najkasnije 4 sata) po uzimanju uzorka

UPUTE 8 Pretrage agregacije trombocita i kapaciteta primarne hemostaze (PFA-100)

Zbog utjecaja terapije na rezultate pretraga 7-10 dana prije uzimanja krvi pacijent ne smije uzimati andol, aspirin i druge nesteroidne protuupalne lijekove (indometacin, ibuprofen).

Izuzetak su bolesnici kojima liječnik traži pretragu agregacije trombocita i kapaciteta primarne hemostaze izričito zbog kontrole specifične terapije.

UPUTE 9 Pretrage probira na trombofiliju

Zbog utjecaja terapije na rezultate pretraga kod probira na trombofiliju (protein C, protein S, lupus antikoagulans (LAC), rezistencija na aktivirani protein C (APCR), antitrombin) bolesnicima koji su na oralnoj antikoagulantnoj terapiji ne uzima se uzorak za navedene pretrage.

Upute za uzimanje uzorka venske krvi

Standardizirani postupak

- uzorak krvi uzeti ujutro između 7 i 10 sati
- od dolaska u ambulantu do uzimanja uzorka krvi bolesnik treba mirovati 15 do 30 minuta
- provjeriti podatke na uputnici (ime, prezime, datum, tražene pretrage)
- pripremiti pribor za uzimanje uzorka krvi prema traženim pretragama
- identificirati bolesnika
- za izravnu identifikaciju koristiti bolesnikovo ime, datum rođenja ili neki drugi podatak, a odgovor usporediti s podatkom koji je prethodno upisan na uputnici
- upisati vrijeme uzimanja uzorka krvi na uputnicu
- položaj tijela za vrijeme uzimanja uzorka krvi je sjedeći
- tražiti bolesnika da stisne šaku i izaberi mjesto uboda
- dezinficirati mjesto uboda i pričekati da se dezinficijens (70%-tni izopropilni alkohol ili mješavina etanola i etera) osuši
- uzorak krvi ne treba uzimati iz hematoma, a ako drugačije nije moguće treba je uzeti distalno od hematoma i to naznačiti na uputnici
- podvezu koristiti najdulje 1 minutu, za lipide manje od 1 minute, a ako će se određivati kalcij, magnezij i željezo NE koristiti podvezak
- nakon uzimanja uzorka krvi na mjesto uboda staviti jastučić od vate
- ako uzimanje nije uspjelo, postupak ponoviti nakon 15 minuta iz druge ruke
- epruvete bez antikoagulansa ili sa smolom staviti u uspravan položaj, NE miješati
- epruvete s antikoagulansom promiješati laganim okretanjem nekoliko puta

Redosljed uzimanja uzorka krvi

- koagulacijske pretrage
- biokemija (serum); ova epruveta ne bi trebala biti prva, ako iz nje treba odrediti elektrolite
- krv s antikoagulansom (citrat, heparin)
- hematološke pretrage (K2-EDTA ili K3-EDTA)
- epruvete koje sadrže dodatne stabilizatore (npr. inhibitore glikolize)

DOSTAVA SEKUNDARNIH UZORAKA IZ SURADNIH USTANOVA I SLANJE POŠTOM

Primarni laboratorij koji upućuje uzorak u suradni laboratorij dužan je pridržavati se i provesti sve predanalitičke radnje u smislu pravilne pripreme uzorka, obilježavanja uzorka (datum, vrijeme uzimanja uzorka, ime i prezime osobe koja je uzorak uzorkovala, ime i prezime pacijenta, godina rođenja, naziv pretrage, vrsta uzorka), pakiranja uzorka, prema potrebi na ledu i slično* .

(*HKMB - opće preporuke za slanje uzoraka u suradni (referalni) laboratorij preporuke povjerenstva za stručna pitanja)

Primarni laboratorij koji priprema uzorak dužan je pohraniti alikvot uzorka do dobivanja nalaza.

VRSTA I KOLIČINA UZORKA

Uzorak koji se dostavlja iz suradnih ustanova ili šalje poštom je potrebno centrifugirati prema važećim preporukama te plazmu ili serum preliti u čistu epruvetu bez aditiva i na epruveti obavezno označiti vrstu uzorka (SERUM, Na-citrat PLAZMA, Li-heparin PLAZMA...). Ukoliko na epruveti nije označena vrsta uzorka uzorak će se smatrati **neprihvatljivim** za analizu.

Preporuča se poslati što veću količinu uzorka, minimalna prihvatljiva količina je 1 ml, a za imunološke pretrage 2 ml.

OZNAČAVANJE UZORKA

Svaki uzorak dostavljen u laboratorij ili poslan poštom mora biti pravilno označen (IME i PREZIME PACIJENTA) te imati odgovarajuću (jednako označenu), čitko i pravilno ispisanu uputnicu s TOČNIM VREMENOM UZIMANJA UZORKA.

SLANJE UZORAKA LIKVORA

Likvor skupljati u sterilne staklene epruvete bez ikakvih dodataka (nikako ne u epruvete s aktivatorom zgrušavanja sa ili bez inaktivne smole). Uzorke likvora kojima nije potrebna citološka obrada obavezno centrifugirati (10 minuta na 3500 okretaja/min) i bistri supernatant odvojiti u čiste epruvete. Epruvete jasno označiti (ime i prezime pacijenta, godina rođenja i vrsta uzorka) i osigurati od razbijanja i/ili prolijevanja. Na uputnici **obavezno naznačiti broj telefona za kontakt i vrijeme uzimanja uzorka**. Uzorak likvora **nikako ne zamrzavati**. Kada je to potrebno, uz likvor poslati i uzorak seruma.

DOSTAVA UZORAKA IZ SURADNIH USTANOVA

Uzorke treba dostaviti u laboratorij tijekom radnog dana (7:30-14:00), u što kraćem roku. Ukoliko se uzorak ne može dostaviti isti dan uzorke seruma/plazme/pune krvi treba ga pohraniti na odgovarajućoj temperaturi koja je za svaki pojedini analit navedena u koloni 'Stabilnost uzorka' KATALOGA PRETRAGA-Suradne ustanove i dostaviti slijedeći dan (osim uzoraka za koagulacijske pretrage koje se moraju dostaviti isti dan).

Molimo provjeriti u KATALOGU PRETRAGA-Suradne ustanove detalje o uvjetima pohrane i dostave za pojedinačne pretrage te je li potreban prethodni dogovor s laboratorijem.

SLANJE UZORAKA POŠTOM

Uzorke je potrebno pakirati odvojeno od uputnica u zaštitne spremnike kako bi se spriječilo istjecanje uzorka i kontaminacija. Uzorci se prenose u što kraćem vremenskom roku u odgovarajućim spremnicima. Pri prijenosu potrebno je izbjeći zagrijavanje i mehaničke utjecaje, te ponovno zamrzavanje i odmrzavanje.

Uzorci se ne šalju redovnom poštom, već tzv. brzom poštom (jednom od ekspresnih službi dostave DHL, FedEx, HP i dr.) ili nekim drugim odgovarajućim načinom). Uzorak dostavljen običnom poštom nije prihvatljiv za laboratorijsku obradu.

Uzorci se šalju na odgovarajućoj temperaturi ovisno o stabilnosti analita (sobna temperatura, 2-8 °C ili na suhom ledu (-20°C). U KATALOGU PRETRAGA-Suradne ustanove kolona : 'Stabilnost uzorka' navedeno je vrijeme koliko dugo i na kojoj temperaturi je svaki pojedini analit stabilan. Uzorci dostavljeni na nepropisnoj temperaturi ili nakon isteka vremena stabilnosti neće biti prihvaćeni za analizu

UZORCI ZA KOAGULACIJSKE PRETRAGE NE SMIJU SE SLATI POŠTOM OSIM U IZNIMNIM SLUČAJEVIMA PRI ČEMU JE NUŽAN JE DOGOVOR S LABORATORIJEM - tel :021 / 557 - 397

Prije slanja uzoraka poštom molimo provjeriti u KATALOGU PRETRAGA-Suradne ustanove za pojedinačne pretrage može li se uzorak slati poštom, temperaturne uvjete slanja, te je li potreban prethodni dogovor s laboratorijem.

KRITERIJI ZA NEPRIHVAĆANJE UZORAKA DOSTAVLJENIH IZ SURADNIH USTANOVA I POSLANIH POŠTOM

- nepravilno označen uzorak
- uzorak u oštećenom spremniku
- uzorak u spremniku bez čepa
- uzorci na kojima nije navedena vrsta uzorka
- uzorci bez navedenog točnog vremena uzimanja
- uzorci dostavljeni na nedozvoljenoj temperaturi
- uzorci za koje je prošlo dozvoljeno vrijeme od uzimanja do dostave u laboratorij
- uzorci za pretrage koje se ne mogu slati poštom